

Rés szobrok

„Szűk a kapu és keskeny az út, amely az életre vezet...” (Máté 7,13-14)

Épített szerkezetű szobrok

Szerkezet jellegű szobrokat akartam készíteni, arra voltam kíváncsi, hogy lehet-e, illetve képes vagyok-e egyszerű tiszta szerkezeteket úgy megépíteni, hogy szoborrá válhassanak. A tiszta szerkezet hordoz magában egy olyan belső szépséget, ami funkcionális szépség és a szerkezetben gyökerezik. Tudom, hogy nem lehet a spirituális funkciót és a fizikait elkülönítve kezelni, mert együtt állnak igazán erősen. Ezeknek az erős szerkezetiséget mutató szobroknak valójában mégsem csak a szerkezeti működés a lényegük, természetesen ez a funkció olvasható le könnyebben. Transzcendens mondandójuk megértéséhez elmélyültebb szemléletmódra van szükség. A legfontosabb üzenet a súlykőben van elrejtve, a *fentvalóságában*; a „fenn lévő valóságban”, és ennek a súlyában. A *fenn* a transzcendens irány kifutása, a *valóság* már csak teológiailag fogható meg, mert teremtői valóságról beszélek. Ez a szobrok igazi valósága.

A belső *rejtett* formavilág érdekelt, ezért kezdtem komolyan foglalkozni a térbeli puzzle problematikájával. A külső forma nagyon egyszerű, egy téglatest mindössze, és ennek mintegy a kontrasztja egy bonyolult belső formavilág, de a belső formavilág nem azért bonyolult mert a külső egyszerű, hanem azért, mert így tud működni a szobor fizikai és szellemi funkciója. A fizikai funkció lényege az, hogy a szobor darabokból készült mégis kötőanyag nélkül megáll. Azért van ez így, mert fogazatszerűen, össze vannak faragva a darabok és oldal irányba nem széthúzható, csak függőleges irányba szedhető szét. A gravitációs erő a földhöz szorítja, tehát lefelé sem jön szét. Csak kő szerkezetet használok semmi egyebet, és ezért a formát kellett úgy alakítanom, hogy a vízszintes irányokba ne lehessen széthúzni. Ez konkrétan azt jelenti, hogy minden kő a vele érintkező kövekbe csapolódik valamilyen formában, ez eredményezi a bonyolult belső formavilágot. A belső formavilág képeként megjelennek a szobor öt látható oldalán az illeszkedési felületek, amelyekben abszolút mértékben érződik az illeszkedés mélysége, tehát a szemlélő biztos lehet benne, hogy nem felületi karcokról, bevágásokról, hanem teljes mélységű illeszkedésekről van szó. Aki jól megfigyeli az illeszkedéseket, az tudja értelmezni a belső teret, a logikáját mindenképpen megértheti. Ez egy kicsit titokzatosnak tűnhet, de ezt a titokzatosságot a szerkezet logikája követeli meg, de egyben jól is jön a szobornak, nem csökkenti, hanem növeli szellemi értékét. Kifejezetten jól tesz ez a titokzatosság, nem kell, hogy mindig mindent tudjunk, elég a lényeget megérteni, ez a szabadság a szobornak és a szobrásznak is jár. Ezen a ponton párhuzam található a japán zen buddhista kőkeretekkel, hiszen ha a Dajszenin tizenöt pontosan elhelyezett követ vesszük szemügyre, kiderül, hogy nincs olyan nézőpont, amelyből mind a tizenöt kő látható lenne. Tehát soha sem tudhatunk meg mindent, és ez egy nagyon finom szimbolikával rendelkező utalás. Anélkül, hogy ezt verbális vagy akár gondolati úton megfogalmaztam volna magamnak, ez a szimbolika mozgott. Szobrászként sem tudok mindent pontosan a szobraimról, de abban biztos vagyok, hogy a lényegüket jól értem. A kő még azt a lehetőséget is megadta, hogy használhattam a természetes módon hasadt majdnem tökéletesen sík felületeit, amelyek be voltak öregedve és patina jelent meg rajtuk. A mű teljesen körbejárható, minden oldalról megmutatkozó plasztikát ad a szerkezeti kialakítás. Az alapforma, a *minimal artot* idézi.

Szagrális edények

Szagrális edény nem lehet akármilyen, mert szakralizálnia kell.

A kézimunka, mint alázatot hordozó metódus, valamint a vájással történő faragás érdekelt, leginkább azért, mert izgatott a belső formavilág, ez volt az egyik mozgatórugója a puzzle szobroknak is. A benső formák izgalmának gyökere, az egyfelől már tárgyalt szakralitás felé való törekvés, másfelől, akkor van értelme kivájnóm egy edényt, ha valamiféle *spirituális lényeg* tudok beletölteni. Ennek a spirituális lényegnek, egyik része lenne a munkára való odaadottság, másik része pedig, egyfajta *helykészítés*, *Úr*, ahova be tud áramolni a *lélek*. Nyilván való, hogy a lélek számára nem kell belső térként felfogható, fizikai hely, de utalásképpen miért ne hagyhatnék helyet a számára.

A *Bazalt edénynél* a külső felület kézi faragása és a belső kézi csiszolása révén, a munka spirituális értelemben tiszta tudott maradni számomra. Ez az a tisztaság melynek következménye lehet a szobor szellemi, spirituális értékének növekedése, esetleges ontológiai feltöltöttsége.

A kő már valószínűtlen szépsége és titka a csiszolás eredménye ként mutatkozott meg, az edény belsejében tárult fel. A homogén feketének tűnő bazalt megdöbbenően szép felhőkre emlékeztető „rajzolatot” mutatott. A csodálatos az, hogy nem is felhők rajzolata ez, hanem maguk a felhők, melyek a kő terében vándorolnak. Az ezernyi kicsi és néhány nagyobb repedés is végig arra kért, hogy vigyázzak egységükre. Nagyon szép ritmikával mozognak a térben, megszakadnak, újra indulnak, egymásba futnak, szinte táncolnak, megengedik, hogy a dallamukat fürkésszem, lassan bújtak elő az egyre finomabb csiszolás eredményeként. Az edény akkora lett amekkora szeretett volna lenni. Egy ideig küzdöttem, hogy „nagyobb” lehessen, de rövid idő múltán beláttam, hogy „neki” van igaza. És igaza lett, pontosan akkora, hogy beleférek, a fejem búbja sem látszik ki belőle. Tökéletesen magába fogadott, így lett teljesen személyes a befogadás aktusa, minden porcikám érinti, vagy nekifeszül az edény falának. Ennél nagyobb örömet szobrászként még nem éltem át, testestül lelkestül befogadott. Olyan bensőséges volt ez az élmény, hogy alkotáslélektani szempontból meghatározó volt további szobrászi munkásságomra.

Malomszobrok

A *Vízimalom* olyan szobor, amely a víz erejét felhasználva ölt formát. Építettem a vászolyi Sédén egy vízimalmot, azzal a céllal, hogy segítségével szobrot készítek. Amely áll egy fa vályúból két zsilippel, egy vízikerékből, és ehhez egy vízszintes fatengellyel kapcsolódó malomkőből, valamint egy alapkőből, amelyet a malomkő, forgás közben csiszol. A malomkő addig koptatja az alapkövet, amíg bele nem ül, és a fa tengelyt meg nem állítja az alapkő. Az alapkő sütői mészkő, a malomkő kvarcit. Az alapkő egy libikóka egyik oldalán helyezkedik el, a kőből készült ellensúly a másik oldalon található. Az ellensúllyal lehet szabályozni a nyomóerőt, amit a malomkő az alapkőre kifejt. Erre a vízhozam változás és a kopási felület folyamatos növekedése miatt van szükség, így mindig optimális erővel csiszolhatok. A malomkő tengelye, egyszerű meghosszabbítása a vízikerék tengelyének, tehát „facsapágyakon” forog. Az alapkövet a malomkő vízszintes tengelye csak függőleges irányban engedni elmozdulni, mert az alapkővön megformált két függőleges villa magába fogadja a malomkő tengelyét. Amikor a malomkő tengelye eléri a villák alját, akkor van kész a szobor, mert a malomkő nem képes tovább hatolni az alapkőbe. A két kő formálja egymást, ez a szobor lényege. A célom az, hogy a munkafolyamatból minél többet visszaadjak a természetnek, így válva még karakteresebben, még koncentráltabban a teremtés alázatos részévé.

A titkokat a malomkő és az alapkő tárja fel. A malomkő lassan emészti az alapkövet, miközben saját maga is fogy. A dolog szépsége éppen az, hogy ez a fogyás gyarapodás a szellem szférájában. Így mutatja meg mindkét kő a legintimebb módon belső titkait. Gyakorlatilag ezred milliméterenként kopik a szemem előtt, minden finom kis rétegét felfedve, egy kavics belsejét, egy kristály mikrovilágát, szép lassan rétegenként tárul fel mindkét kő belső világa. A kopás olyan lassú, hogy a kvarcit malomkő felületén a kavicsok csiszolódott felszínei tükröként fénylenek, így perdítik táncra a nap sugarait. Arra a felismerésre jutottam, hogy egyedül ez a fajta lassú összecsiszolódás méltó a malom eszmeiségéhez. A lehető legbensőségesebb, legfinomabb módja ez az aktus a két kő kapcsolatának. Az igazi titok még hátra van, csak a végén tárul fel; mégpedig az, hogy mennyit kell veszíteniük külön-külön ahhoz, hogy együtt gazdagodjanak.

A technikai megvalósításhoz persze minden ügyességemet latba kellett vetnem, de ennek nem szabad túl nagy hangsúlyt kapnia. Ha ez a fajta tudatos alázatot követelő hozzáállás, és munkamódotus hordoz valamiféle szakralitást, akkor szakrálisak a szobraim.

A komolyabb kőkultúrák tudását nem csak lehet, de fel is kell használnunk. A szerszámokat is én készítettem, én kovácsoltam a vésőket, ekkor tanultam meg használható vésőt kovácsolni, (az archaikus szobrász maga képes volt elkészíteni szerszámait) az ékeket, amivel a követ hasítottam, az ék fészkeket is én véstem kézi munkával. Így sokkal közelebb kerültem a munkához, mint bármely más módon. Össze sem lehet hasonlítani azzal a szobrással, aki egy kő üzemben milliméter pontosan legyártatja a munkadarabot, gyakorlatilag semmi köze hozzá, azon kívül, hogy leadja a paramétereket, pont a legfontosabb részt veszi el magától, a csodát. Nincs lehetősége a gépnek arra, hogy meghallja a kő halk suttogását, nincs mód megváltoztatni a formát, ha kiderül, hogy mégse az igazi. A másik dolog, hogy könnyen ipari tucát-termékké degradálhatja a saját munkáját, aki így dolgoztat. Minden kézi munkával készült a szobron, hetekig gondolkodtam, éreztem a saját felelősségem, hogy így kell, dolgozzam, és volt is rá lehetőségem, hogy megtegyem, meg kíváncsi is voltam rá, hogy milyen rejtett tartalékokat hordoz magában egy ilyen alázatos módszer. Meg kell, valljam jóval többet adott, mint gondolhattam volna. Már megint megtoldotta „valaki” a képességeimet annyival, amennyi hiányzott belőlük, ezt mindig megerősítésként élem meg.

Beültetett kövek, és be nem sorolt szobrok, lépcsők

Beültetett utcakő

Beültettem egy bazaltkockát egy tölgyfa tuskóba, mégpedig olyan módon, hogy az utcakő egykor volt járófelülete látszik csak, azaz a koptatott oldala. Követ akár száz éven keresztül koptatták őseink lábai, ez nagyon fontos üzenet számomra a múltból, valamint készítésüknek módja is tiszteletet parancsol, hiszen kézi munkával pattintották őket, ezért tisztelem oly nagyon az utcaköveket.

Titok

A szobor titkát, egy kis gránit utca kő rejt. A labirintust egy széthasított gránit utcakő belsejébe véstem, a két követ ezután ismét egymásra illesztettem. Maga a labirintus nem látható csak a bejárata és a középpontja. A bejárata maga az ék fészke, egy kis megvésett alagút a két kő illeszkedésénél. A labirintus középpontja pedig egy fúrt nyíláson keresztül válik láthatóvá, amely pontosan a labirintus centruma fölött lett kialakítva. A fény ezen a nyíláson áramlik be és világítja meg a középpontot, a nevezetes pontot, a mértani pontot, a súlypontot, a „világ közepét”. A nyílás spirituálisan is és fizikailag is a középpontba került, ez szellemi és fizikális értelemben is vertikális szál, itt a kő hiánya engedi be a többletet, magyarul a *hiány a lényeg*. Az alászálló szellemi fény, amely a fedő nyílásán keresztül érkezik: a labirintus középpontját a szellemi középponttal, ezt az utat a mindenség tengelyével (vertikális szál), a nyílást magát, a Mennyei Kapuval azonosítja. Saját lelki labirintusomban én is ezt a testi, lelki súlypontot, mértékpontot keresem belső egyensúlyom érdekében. Az igazi bolyongás mindenkiben belül zajlik az emberi lélek mélyén, ez mások számára nem látható. Ezért nem tettem a labirintust láthatóvá.

Delphoi lépcsői

Egy ösztöndíj keretében lehetőségem volt Delphoiban dolgozni, az Athéni Képzőművészeti Akadémia (Athens school of Fine Arts) művésztelepén. Készítettem egy lépcsőt, a művésztelep kertjében, a hegy oldalában, ezen a lépcsőn lehet, azóta felmenni a kert felső részére, ahol egy jól hasznosítható plató található. A lépcső minden foka természetes anyagból készült, fából, kőből, ezek a fokok mindegyike másképpen készült, más szerkezeti sajátosságokkal, de mégis egy lépcsővé áll össze. Egy lépcsővé, amin fel lehet menni valahová.

Készítettem egy szobrot a Kiskunsági Nemzeti Park felkérésére Bugacon. A Pásztor Múzeum mellett, öreg tölgyfák közelében találtam egy partoldalt, 6-7 méter hosszan, 1,2 m szintkülönbséggel. Az említett partoldalba építettem egy lapos kőlépcsőt, réti mészkőből, amelyet szintén a park területén bányásztunk egy felhagyott bányából. A kő nagyon szépen illeszkedik saját környezetéhez, ez az egyetlen alföldön is fellelhető kőzet. A kövek felülete szépen be volt már öregedve, ez nagyon fontos, mert ez a patina évek alatt alakult ki. A zuzmók, mohák megmaradtak a kő felületeken, a kövek hézagaiban fű és kis virágok nőttek, birtokukba véve a szobrot. A legfelső kőbe belecsiszoltam egy 25 cm átmérőjű gránit folyamkavicsot, és még két zöldre patinázott bronz gyíkot helyeztem el rajta. A szobor szépen birtokba vette a helyét. Biztos voltam benne, nem szabad olyan szobrot készítenem, ami áll, vagy kiemelkedik a tájból, ezért döntöttem a tájba simuló lépcső mellett.

Kavics szobrok

A kavics szobor sorozatban tudtam talán a legtisztábban felmutatni a természet anatómiáját. Egy kavics születése, amit egy folyómederből emelek ki, mi ha nem a természet legtisztább szerkezetelvétségének a gyümölcse. A kézi munkával történő kőhasítás, mi ha nem a természet szerkezetelvétségének (anatómiájának) a bizonyítéka. A természet által felkínált szerkezetelvétséget töltöm meg emberi tartalommal, hogy túlmutathasson az érzékelhetőn, hogy a szobor azzá válhasson, amit szimbolizál, és újra *mint*a és *példa* lehessen.

A szobrásznak fel kell ismernie, hogy a kő fokozatosan közli önmagát, így a szoborban kristálytisztán jelenik meg a természet anatómiája.

Beszédesen mesélnék a kövek történetükről, immáron új életükben. Próbálok még több életet lehelni, az egyébként is élő kövekbe, valahogy még konkrétabbá szeretném tenni létezésüket azzal, hogy velük dolgozom. Ha megadatik még erősebbek, és méltóságteljesebbek lesznek, de nem hivalkodóak, és szellemi értelemben túlnőnek saját formai korlátaikon, ezáltal válnak többé, saját maguknál.

A kezeim között születnek, és mégis titkokat rejtenek, még számomra is, ha nem rejtenének titkokat, talán nem is lennének később érdekesek.

Amikor sikerül ráhangolódnom a szobrász munkára, akkor rá tudok kapcsolódni a kézzel kitapinthatatlan égi szálra, melyet felgöngyölítve életet tudok lehelni alkotásaimba, amelyek nem is igazán az enyéme, csak általam testesülnek meg, nyernek fizikai formát. Az ösztön sokszor érzelmeken (*emóció*n) alapul, az igazi befelé figyelés a transzcendens kapcsolaton.

Isten társként hívja az alkotó embert, legyen részese teremtő munkájának. /II.János Pál/ A dolgom nem más, mint tudomat alkalmassá tenni a teremtő sugallat (pneuma) befogadására, és annak szobrászi megfogalmazására. A teremtés művének eszköze ként kell működnöm, hogy alkotásom eredendő módon szerves része lehessen teremtett világ teljességének.